

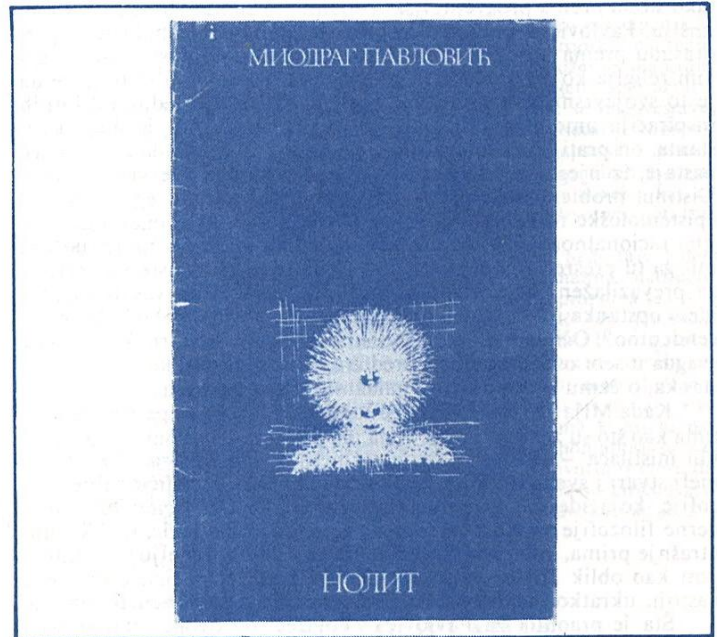
filozofija arheologije

dragoslav srejović

Ja sam imao čast i sreću da pojedine delove ove knjige čitam još u rukopisu i već tada sam bio s jedne strane oduševljen onim što sadrže, a, s druge strane, i zbunjen podacima, često onim iz arheologije, koje je meni bilo teško u prvom trenutku da pratim, da pratim misao M. Pavlovića koja bi meni trebalo da bude bliska i kojoj bi ja trebalo da budem vičniji nego što je on. Ovdje je malo-čas rečeno kako je M. Pavlović naš veliki pesnik, esejist, antologičar, da je on naš dramski pisac, da je on pisac lepe pripovedne proze, a ja mogu mirno dodati da je on u neku ruku i naučnik, bar na mestima gde se bavi arheologijom. Kolega Čelebonović je već istakao dva ili tri takva mesta za koja ja isto smatram da su izvrsna i sasvim originalna, da predstavljaju veći doprinos arheološkoj nauci nego knjige i knjige arheologa o zhačenju, recimo, paleolitske umetnosti, koja je doskoro bila svedena na imitativnu magiju ili na neke primitivne i divljačke rituale. Ali knjiga koju sam u celini pročitao kad se pojavila i koju sam sada, kad sam bio pozvan da na ovom mestu govorim, ponovo pogledao, misleći da treba samo da se podsetim, donosi toliko novog, da ni za ceo dan nisam mogao da savladam nekih dvadesetak ili tridesetak stranica. I tu takođe želim da podvučem i ponovim ono što je i kolega Čelebonović rekao, da ono što je često na margini u knjizi M. Pavlovića to bi za mnoge od nas bio poseban članak, a možda i posebna knjiga. Nadam se da nas trojica nemamo ambicija da izložimo sve sadržaje ove knjige; mi više o njoj razgovaramo da bismo diskutovali sa onima koji su je pročitali i podstakli one koji nisu da je što pre pročitaju, da se obogate, da uživaju, da se vesele zajedno s nama što nam je M. Pavlović priredio jednu lepu, raskošnu gozbu. Ja ću se ovdje zadržati na onome što je mene taklo u toj knjizi, naravno, pre svega ono što se odnosi na arheologiju. Kod M. Pavlovića arheologija, međutim, nije konvencionalna nauka o starinama. Pavlović dotiče bit te nauke, bavi se filozofijom arheologije koja treba da pruži odgovore na fundamentalna pitanja o značenju ljudskog ponašanja kroz istoriju.

Da, rekao sam da je M. Pavlović i naučnik ili bar da je arheolog kao što sam ja, jer ja, ma koliko hteo i želeo da objasnim jednu stvar, iznad mene stoji cela istorija arheologije unazad koja me opterećuje i obavezuje. Ta tradicija može biti beskrajno dragocena i dobra, ali u istore vreme ona znači jedan beskrajni balast i opterećenje; ja prosto znam dokle smem da idem i kuda ne smem da idem. Miodrag Pavlović nema tog balasta, on zna arheologiju, on voli arheologiju, on ide hrabro i tu se kreće kao apsolutni gospodar koji nema straha. Naučnik je uplašen sam po sebi; baveći se naukom uvek vršimo autocenzuru u našem načinu mišljenja i tako postajemo ipak ljudi koji raciji daju jedino pravo glasa, dok onaj drugi deo potiskujemo u sebi, onaj deo koji svaki naučnik nosi, deo pesnika. No vreme teče, a ja sam hteo da istaknem neke delove Pavlovićeve knjige. Na prvim stranicama već ima jedna divna stvar o Ahilu i kornjači, koja je jedan poseban esej. Tu M. Pavlović govori o iskazu protiv očiglednosti, opet nešto čudovišno, nešto što je tako na prvi pogled jasno, obično, u svakodnevnom životu prisutno, a o čemu malo razmišljamo. Zatim, on uvodi ili predlaže izvesne nove termine, on govori o zookratiji, o vladanju životinja nad čovekom, jedan pojam isto tako nov da bi se moglo o tome posebno razgovarati. Tu su i njegove misli o smrti i o početku. To su fundamentalne teme. Svi hoćemo da ovladamo znanjima o počecima, o poreklu stvari. I na žalost to pitanje, koje je ponuđeno arheolozima, ostaje bez odgovora. A odakle to naše traganje za počecima kad mi u svom individualnom, ličnom doživljaju života nemamo osećaj početka? Gde je naš početak? U nekim prvim sećanjima, u nekim zamagljenim događajima... Mi sami nemamo nikakvog početka već ga izmišljamo sa datumom svog rođenja, sa određivanjem svojih roditelja i time sami sebe ubeđujemo da neki početak postoji. Gde je kraj? Mi kažemo da je to smrt i da je to tako očigledno. A postoji i iskaz protiv očiglednosti, jer će isti taj kraj nama izgledati kao što nam izgleda početak: on će se rasplinuti u nečemu što je neodređeno. I mi u samoj svojoj sudbini, u svom individualnom biću doživljavamo nešto što je prava stvarnost, to jest, da nema nikakvih granica, da se sve rasplinjuje u jednom kontinuumu, a koji mi veštački, da bismo mogli da ga savladamo, ograničavamo godinama rođenja i smrti. To što mi ne možemo da proniknemo gde su naši počeci, a gde naši krajevi, nikako ne znači da moramo sebe da obmanjujemo. Prema tome, čoveku je dato da naslućuje nešto što je, čini mi se, jedna viša stvarnost, a koju on, zbog potrebe da pošto-

poto ovaj svet ima početak i kraj, to jest istoriju, stalno previda. Jer čim se hoće istorija, onda se dobijaju sve te konvencionalne sheme, sve te goleme laži o životu. Čitajući knjigu Miodraga Pavlovića mi otkrivamo i arheologa, ali arheologa iza kojega je pesnik; drugi fragment je filozofski, ali opet osetite da je tu prisutan i pesnik... Da dalje ne redam sve ono što je Miodrag Pavlović ostvario u eseju, pripoveci ili drami... Iza svega toga stoji pesnik, sve ono što pesnik nosi kao pojam, to jest mogućnost dubljeg, višeg i pravilnijeg sagledavanja nego što je nama ostalima dato. Zato je ovo knjiga najviše mudrosti, a, istovremeno, i svojevrsno poetsko delo.

odnos mita i oblika

sreten petrović

Imam nameru da govorim o prvom delu knjige u kome se problematizuje odnos *mita i oblika*. Kolega Čelebonović mi je pružio lepu mogućnost da krenem upravo iz ovoga pravca. Naime, ne bih se složio sa postavljanjem dileme: ili »forma« ili »oblik«. To su, po meni, dve različite stvari. Ako bismo tragali za tzv. »Arhimedovom tačkom« knjige, onda mi izgleda da je čitav problem knjige upravo u toj distinkciji »forme« i »oblika«. U *OBLIKU* su već suspendovane krajnosti »čistog haosa« ili »čiste materije« i »forme«, shvaćenih u filozofskom značenju. Naime, »forma« logički prethodi *obliku*, ali i samoj »čistoj materiji«. Oblik je nešto između. Zbog toga je neophodno čuvati ovu distinkciju, posebno kada je reč o filozofskom pristupu stvari, budući da je »forma« apstraktni filozofski pojam, koji realno, supstancijalno, pod sobom još nema »sadržaj«; ona je ispražnjena od »sadržaja«, kao što je, na drugoj strani, »materija« u smislu stvari, haosa, takode apstrakcija i sasvim je s one strane forme kao misaone supstancije. Doduše, forma intendira ka materiji, ali ona još nije ni sa njom ni u njoj. *Oblik* je upravo susret obaju supstancija, tačnije, to je materija oposredovana formom; ona postoji na tzv. transcendentalan način, u prostoru i vremenu.

Čini mi se da je osnovni problem knjige Miodraga Pavlovića – posebno deo koji mene zanima – problem »oblutka«, tō zbivanja u međuprostoru, unutar jedne i druge supstancije, filozofski strože rečeno, između subjekta i objekta. Subjekt i objekt su termini koje Pavlović ne koristi u knjizi, ali oni su prepoznatljivi. Moja je ambicija da »stegnem« ovaj Pavlovićeve tekst, kako bih iz njega mogao izvesti ili rekonstruisati jednu mogućnu estetičku teoriju i, potom, na osnovu toga, sagledao šta je to »novo« u knjizi. Posebno je važno da se odgovori na pitanje: da li postoje i kakve su idejne veze Pavlovićeveog teksta ne toliko, možda, sa Hegelovim konceptom, koliko sa romantičkom naturfilozofijom i sa Selingo-